

Պ. Ռ. Ա. Ա. Մ. Մ. Մ. Մ.

Վ. Ի. Ր. Գ. Ի. Լ. Ի. Ո. Ս. Ի. Ե. Լ. Ե. Ա. Լ. Ե. Ն.

Ն. Ա. Ի. Ա. Մ. Ա. Ր. Ն.

Փողը բոլորէն նըշան կու տայ խաղերուն,
Առաջին մարտը կը սկսին միալատի
Ձորս ծանրաթի յաւ՝ տորմիղին ընտիրներն,
Երազանեպ Պրիստիր Միսթ կը վարէ
Ունենալով հետը հուժկու նաւագներ.
Մենսթ՝ որ փութով խաղացի պիտի՝ ըլլաւ
Էւ իր անուամբ կոչուէր իր ցիցը Միսթման,
Գիտա՝ Քիմեն հարստաբերձ, յաղթանդամ,
Շարժուն քաղաք մը՝ զոր կը մղեն քաջառնոյց
Դարչանացիք՝ հրեքկարգան առիտներէ
Մերթրեկով հրեքկարգան թիներէն,
Ուրդեստ՝ որմէ սերտէ է ստճը Սերգանց՝
Միսթմարմին՝ հարստապետ կենսաբոսն.
Եւ ըսկիւն կապուտաներէ կը վարէ,
Հոգմայցի կլովմես, քու պապըդ՝ կլովմեն.
Հոռուն ծովուն մէջ ժայռ մը կայ՝ փրփրակոծ
Արին հանդէպ, զոր կոչակներն ամենի՝
Իրք ճըմեռուն հովերն աստղերը քողեն՝
Ստէպ կը ձեռնէ ու կը ծածկեն ծովասոյգ.
Իսկ երբ խաղաղ է օդն՝ հանդարտ կը լըռէ
Իր՝ արեգընը հոգառաղից հանելի՝
Շիտակ զազաթը ծովէն դուրս ցցելով,
Նաւագներուն նըշանը հոն հաստասեց
Հայրն Ինէստ՝ սրգոցի սազաթմուն
Ուտ մը կանաչ. քաղտիրներն հոն հասնելով
Պիտ՝ անոր շուրջը դառնային, և ապա
Իրենց ընթացքն ուրբէին զէպ ի հաւ.
Անոնց տեղերը կ'ընտրուին վիճակով.
Մէն մի վարիչ նաւուն իսկծին վրայ կեցած
Կը փայլակէ հոռուն շողջող ճառաններն
Իր սակեհուն ու ծիրանի զգեստներուն,
Իսկ միւս ասոյց պատանիները բոլոր
Ունին գլուխին կաղաժախէ պրսակներ
Եւ մերթ ուսեր՝ որ իւղաթուրք կը քուսն,
Տախտերուն վրայ տեղադրուած են ամէնքն,
Իւ ձեռնարկին թեմակներուն կարկառած
Ուշի ուշով նըշան տալուն կը սպանն.
Վախէ սըրսերը կը արփեն կ'ընդառնուն,
Եւ փառքի տենչն անոնց հոգին կը մըրթէ.
Հաղիս թէ փո'ղն հընչուն՝ նըշանն որոտաց,
Ամէնքն իրենց տեղէն թըռան սլացաթիւ.
Եթերն անոնց աղաղակով կը թընդայ,
Բոլոր փերփուր է իւրարք զաշտը ձգուսն
Ու կը ճեղքուի հարթ հաւասար քառակնորձ
Ահոսներու հրեքարձէն ցուկներէն,
Եւ թիերէն ձեռնած վէտ վէտ կը ճոճայ,
Կառքերն երկդի մըրցանքներուն մէջ հրեք՝

Թողարանին զէպ ի կրկէս երբ նետուն՝
Չեն այնքան աւարտապանք հազրտապ,
Եւ վարիչներն երստանները ճոճեն
Չեն ցնցեր այնպէս և՛ ծըռած՝ մըրսակեր
Երբոր ձիերը քառաթորի կը դոթեն,
Կը մըրցէ բոլոր անտառը մարզոց
Որտանդուտ ու քարկաճաթ ծափերէն,
Ձայները մերթ ի նպաստ ասոր՝ մերթ անոր
Կը թաւալին կոր ափերուն մէջ փակուած,
Եւ բըլուրներն աղաղակին թընդունեն
Ձարնեկով՝ կը դըրենն կը դըրբան,
Գիտա տալով անցնելով միւս նաւերէն,
Գոռ ծափերուն, ծիրանի մէջ կը սահէ
Ահեքներուն ծայրէն, հոռուն է կլովմեն,
Ունի թիւր կարչնեպաղան, բայց նաւուն
Յաղթ ծանրութիւնը դիցին հոռու կը մըրցէ,
Անոնցմէ վերջ՝ հարթ հաւասար իւրորդով
Կու դան Պրիստիր և Կենսաբոս, կը ջըրգին
Ձիերս անցնիւ, ասալին տեղը բըռնել,
Եւ մերթ Պրիստիր կ'անցնի, մերթ Կենսաբոսն
Անդամայաղթ, և մերթ երկուքը ճէկանց
Հակառակ ճակտի կըզաճ ասալը կը փութան,
Ողնափայտուն երկարաձիգ հեծանով
Ահոսեկով աղաղակին ջուրը ծովուն.
Եւ ծառայած էին արդէն իսկ ժայռին
Եւ նըշանին կը հասնէին՝ երբ Գիտա
Որ տալով էր և յաղթական կը վարդէր
Յորձանքներուն մէջէ՝ դարձած կը պոռայ
Մենեկներին. «Ո՛ր կ'երթաս դուն զէպ ի ալ,
Ասդին դարձուր, և տար ժայռին եզրերէն,
Թիւսկը թող խուժին ձախ կողմը ցերէ
Որ ուրիշները մէջերնս չմընեն»:
Բայց վախճալով ան ծածկուած խութերէ՝
Ինչ կ'ը բաց ծովը կը շըրջէ նաւագուկն.
Անոր երկրորդ անգամ Գիտա կը գոռայ.
«Մենեկս, ո՛ր կ'երթաս, ժայռին ծառերէն»:
Եւ ահա ինչ տեսնէ, հոռուն է կլովմեն,
Որ կարճ ճամբան բըռնելու հետ է արդէն.
Ան զէպ ի ձախ սողոսկելով կը սահէ
Կը սըպրդի ներս Գիտա քաշտին
Եւ բազմազգ ժայռին միջև, կը հասնի
Նըպատակին՝ Գիտան հոռու թողլով,
Յետոյ կ'իւլէ զէպ ի բաց ծոռն անվառանգ,
Տու մ'այն ասան դառնակներով ու դժոխի
Բոցառանց քաշ Գիտանն ուղեղներն,
Եւ արցունքներն այտերն ի վար թափեցան.
Եւ մոռնալով պատիւը իր իսկ անին
Ու փերթութիւնն ընկերներուն, ապիկար
Հեղզ Մենեկսը նաւուն բարձր խեցին
Կը բըրէ, վար կը թաւալէ ծովագէտ.
Եւ յետոյ ինք թէ՛ նաւագուտ, թէ՛ ուղղիչ
Ընկերներուն յորդոր, խաբխոյս կը կարգայ
Եւ կը շըրջէ զէպ ի խարակը քեդին
Բայց Մենեկս արդէն իսկ ձեռն՝ ծանրացած
Եւ իր ջըրգող և ջրաթաթաք զգեստներով,
Հաղի կըրցաւ խորքն ծանծաղ հանել զինքն,

Եւ ելլելով քարաժայռին վերան վեր՝
 Խառակին չոր գազաթին վրայ նշտանցաւ:
 Անոր վերայ ծիծաղեցան Տեւրդաբէր
 Թոյ երբ ան ծով զըլորեցաւ ու լսողաց,
 Թէ երբ աղի ջուրն իր հուրօրէն կը զգայէր:
 Մընեթէսի եւ Սերգեասի՝ յետաձուաց
 Զոյգին սրբտին մէջ զըսարթ յոյս մը կը ծնի
 Ու զմնացած Գիտար զեւկ անցնելու:
 Առաջին տեղն ինքը Սերգեաս կը բռնէ
 Եւ խառակին կը մտնուայ. բայց սակայն
 Առաջին է մասամբ միայն եւ ոչ թէ
 Լատառափայտին համարուող երկայնքով.
 Զի նախանձորդ Պրիստիւր իր ցըռուով
 Անոր միւս մասը կը սեղմէր կը ճընշէր:
 Բայց նաւուն մէջ Մընեթ վեր վար ցաւելով
 Կը յորտընէ իր ընկերներն՝ երկու զին.

«Հապա, հապա, ո՞վ Հեկտորեան համհարգներ,
 ԿըԹընեցէք, ուժ առէ՛ք ձեր թիւրուն,
 Դուք զորս ինծի զինուորակից ընտրեցի
 Տրոփալի օրհնական օրերուն.
 Յոյց աւելք արդ ճաշխիթախ այն ոգին
 Զոր ցուցեցիք Գեատուլական խրուանքուն,
 Յոնիական ծովուն եւ սուր՝ յորձանուտ
 Մաւելական ալիքներուն մէջ երբեմն.
 Ես առաջին պատիւին չեմ փախցըր,
 Ես յաղթելու համար ալ չեմ իմ ճիգերու.
 Թէպէտեւ ո՛հ... բայց, օ՛ն, յաղթին թող անոնք
 Որոնց առօրի զայն դու ինքզ՝ ո՞վ Պոպոնդ:
 Դե՛ք ամբշննք հուսկ վերջիններն ըլլալէն.
 (Ե՛ն, ընկերներ, ձեռք բերէք զ՛Ք սափկա,
 Եւ բերեցէ՛ք մենէ այս ցած ճարուականցն):

Անոնք բուրք թիւրուն վրայ կը ծըռին
 Բուռն ճիգով. պըզընծակուտ նաւառաջին
 Իրենց հուճկու հարուածներէն կը զոփայ,
 Եւ տակէն ծովը սուրաւով կը փախի:
 Անոնք ըստէպ ըստէպ թասել սըրթալէն
 Զոր բերաններն ու մարմիններն կ'երեքայ.
 Քրտրտինքն ամեն կողմէ կ'իջնէ վասկորէն:
 Իսխառն ինք շնորհաց անոնց պատին ջղձայի.
 Զի երբ Սերգեաս՝ ներս սըրպըրած՝ կը մըզէր
 Խոնքեղաբորբ՝ նեղ անցքէ մ' իր նաւին ցուսկն,
 Հէթր ցըցուած խառակներու բաղկեցաւ:
 Դիզըրդեցան խուժներն ու ծայրը սրածայր
 Զարդ ու փըշուր մանրեց թիւրք բուր,
 Եւ կախուցաւ մընաց ցըռուր ջախջախ:
 Նաւառախներն ամէնքը մէկ ոտք կ'ըլլեն
 Անգղապաղ աղաղակով, ու կեցած՝
 Երկաթեայ՝ սուր կանճարներով. ծողերով
 Կը հաւաքեն փըշրած թիւրք ծրփուն:
 Իսկ Մընեթ ուրախ յաղորութեամբն ու խելախ,
 Էռանցնալատ՝ բաց, անվշտանց ծովն ելած
 Հովիւրուն ծայն տալով սրավար կը վարդէ .
 Թեւեականներու երազանեղ խոյանքով,
 Զերդ աղաւնի՝ որ խուճապած յանկարծոյն՝
 Արբէ՛ն՝ ուր ան խորշէն ժայռն մէջ ունի
 Անուշակ բոյն ու ժաղկոններ՝ կ'եկէ՛ զարս,

Եւ աւարեկ՝ կը թրնդացնէ թեւերուն
 Ըստեղ ուժգին բարախումով իր աղեսկն
 Ու կը փախի զեւ ի գաշտերն, ե փութով
 Հանգարտ ուլին մէջ սահելով՝ կը ճեղքէ
 Նուրբ, լոյժ ուղին՝ սքաթիւն, սնչարծ թեւերով.
 Այսպէս Մընեթն, այսպէս ե ինքը Պրիստիւ
 Կը ճեղքըրտէ յետին ջուրերն հաղըշտապ:
 Ապաւել զանի կը թըսընէ թափի ինքնին:
 Դուրս անցեր է աղբին իսկ հէք Սերգեասն՝
 Որ կը կըտուի քարձոր խուժին ե ծանծաղ
 Հունկերուն զէմ, զուր խընդրելով օղունութիւն,
 Եւ ճըզնի վազել Լախջախ թիւրով:
 Մընեթ կը հասնի Գիտարն ալ հուսէ:
 Եւ լեռնաթիւր Գիտարն, զո՛ւրկ մնացած ան
 Իր վարիչէն տեղիք կու տայ Պրիստիւրին:
 Մընեթ Կելովանթը կը մընար, որ զընթէ
 Մայրն էր հասեր ասպարէզին. ամեն ոյժ,
 Զիւր կը թափէ, զանիկա նեղ կը խոթէ,
 Կը զօրանայ սոյն միջոցին աղապակն,
 Ամենքն ամեն ջանքով իրախոյս կը կարգան
 Հնաժողովին, ե կ'որոտան օղ, ե թիւր
 Դուրեկներով. կը զայրանան կը զօփան
 Անոնք որ մ'ըլլացէ իրենց վատաբան
 Պատիւն ու փառքը շողջողան իրենցմէ,
 Փառքի համար պատրաստ են ապլ կեանքերին.
 Զաղորութիւնն ասոնց հոգի կը փրչէ:
 Կըրնան ասոնք՝ զի կը կարծեն թէ կըրնան,
 Եւ անվէն ասոնք զուցէ հաստար
 Պարգիւ իրենց հաւատարած ցուճկներով,
 Եթէ Կելովանթ երկու ձեռնախն ծովուն վրայ
 Տարածելով՝ խընդրուածներ չըրհզուր
 Անտուածներուն ե անոնց աւխտ չըզրնէր.

«Ո՞վ սատուածներ, իշխան ե պիտ ծովերուն,
 Իւր կը վազեմ արդ, ես ուրախ ե զուարթ
 Պրիսի զոհեմ այս ասիւրուն վրայ ձեզ
 Ըագիններուն առջեւ զուարակ մը ճերմակ
 Ու կատարեմ ուրիշ, ու վաթեմ աղաղաղումէկ
 Աւելցնեմուն մէջ փորտախն, ե հեղուսմ
 Նորիւրական ե ջինջ զինին անուպակ»:

Ի՞նչ, ե խոր կուճկներուն անդունդէն
 Լըսեցին իր աղաւանքին Ներսաներն
 Ու Փորկեաներն իրենց պարօշն համբրած,
 Պանդեմ կոյսն, ե Պորտուտտո հայրն ինքնին
 Իր մեծ ձեռքով մըզից ըլլեց թուրդ նստ:
 Արապազին աս քան Նուստն ու քան Նեւս
 Թեթեւաթիւ սըրապա զեւ ի ցամաք
 Եւ խորազող նաւահանդիսար մըտաւ...
 Այսպէս ամեն ոք մըջանալին աւելումով
 Իրը կը չըրնուէր պարզեւներուն վրայ ճոխ
 Ու կը ճեմէր՝ արտախուրած ծիրանի
 Ժապաւնով իր ըռնցն, սնչին խեղճ Սերգեասն՝
 Անաղբորն պարեմէն բիւր ճիզերով
 Հաքիւ պըրծած՝ թիւրքն ասաւ կորած՝
 Իրախ կարդով աղբունը տալով կը մըզէր
 Անփառունակ ու ծաղրալից լատառափայտ:
 Ինչպէս յաճախ ճարտուն մէջտեղն երբ անցնի

Պղբնձէ անիւն օծին վրայէն առ ի շեղ,
 Կամ թէ անցորդ մը քարի հանր հարուածով
 Զարնէ թողու դայն կիսամեռ ու կոշկոճ,
 Զուր ան փախչիլ ուզելով ճիւղ կը թափէ
 Կազմելու իր մարմնով նրկայն պարոյրներ,
 Սարսափելի մէջքէն վեր՝ ուշքը հրափառ,
 Ու կը շքէ վերջն ուղղաբարձ տրնկելով.
 Վիբաւոր մասը կաղ ի կաղ կը սողայ
 Ընդհատելով մանեակներուն զումարտակն
 Ոյ վէտ ի վէտ, ոյրատապառայ զաւարներն,
 Այսպէս դանդաղ կը յառաջէր լատտափայտն
 Իր թիկերուն բեկորներով. ան սակայն
 Պարզելով իր առաջատեսները հովին,
 Կառահանգիտու կը մըտնէ լի՝ առաքատու.
 Ենչանս զոչ մնացած նուէն փրկուելէն
 Իւ նաւազին ողջամբ դարձնէ՝ մորցանակն
 Որ խոստացաւ կը պարզեն Սերգեստին.
 Կու տայ ՚դախին մ'անոր՝ հըմուռ Պալլասի
 Սրունտաներուն՝ որ կը կոչուէր Փոյոյլ,
 Կրնուուէր, զոյգ մանչեր կախուած ծիծերէն.

Թարգմ. Հ. Ա. ՂԱԶԻԿԵԱՆ.

ՀԻՆԳԵՐՈՒՄԻ ԳԻՐԹ

ԲԱՆԴԵՆ ԵՒ ԻՄՈՍՏՏՈՒԹԻՒՆ

Շիրիքեկէ

Զատուած իւր մէկ սիրիկիէն
 Բաղդն օր մ'եկաւ իմաստութեան
 Ըսաւ. «Եեզ տած գանձերս ամէն
 Մտերմուհին եղիր միայն»

«Դնորհըներով էն ճոխ, էն պերճ
 Զարդարեցի գայն մար մը պէս,
 Գեռ ունենաւ կ'ուզէ անվերջ
 Ու կ'ըսէ ինձ. Ալաւ մըն հո»

«Ի՛նչու քոյրիկ մտերմանանք.
 Արօրիկ վրայ լտանջիս յար,
 Կը հեղու՛մ գիրկդ շնորհներ թանկ.
 Հոս բաւ է ինձ և քեզ համար»

Իմաստութեանն ղէմքն ի ժպիտ
 Ըսաւ, քրտիճն սրբիւէ ետք.
 «Կը սպաննէ զիճք, տե՛ս, սիրելիդ,
 Իրթ հաշտուէ՛, քեզ չ'ունիմ պէտք»

Թարգմ. Գ. Գ. Գ. ԱՐՄԻՆԻ

Երոստադեմ

Հ Ի Ն Ծ Ա Ս Վ Ա Ն Պ Ե Ր

Փընքոյշ վանկերն պուրակին մէջ կը հլւճին,
 Երազներու խօլ թրմերովը զինով.
 Խունկի ծածանք մ' հոն կը թևէ՛ և տնոփ
 Կը քրնանան արձագանգներն այգածին.

Հովիւ աղջիկն աւ կը ներհէ հեռ սրնգին.
 Իւ մայիւնները գառներուն կ'անհետն
 Մօր քոջն ի վեր՝ որ կը զըզուէ իբր յետին
 Պարտք մայրենի՝ իր ձաղուկները փափկէն:

Եւ այդ պահուն խորհրդաւոր զիշերին՝
 Երբ թըրիջներ՝ խոր հանդարտին մէջ վերին
 Կի՛ծ կը խայթեն բնութեան հրազը այս մեծ,

Ահ, այդ պահուն և իմ մատներս թոյլ թոյլ
 Աւ չեն շնչենք քնարիս ոչերեն և կամ հեծ,
 Ու կ'աղթեն լուռ հաւատքով մը անդու:

ԱՆԱՐՈՆ

1907 Փետր. 26. Մ. Վ.

Ա Ն Ի Ք Ն Ե Ր Ը

Ախ՛բ, ախ՛բ ծովուն կապուող փըրփ
 Երազներու պէս խարուսիկ տառաւն,
 Իւ ափունքները հեռաւոր կ'երեւան
 Համայն ճերմակ՝ սարսուռներով փրփուրի:

Նրոյուն հրակայ լանջքէն ծրնած հառաչներ
 Գաղաղիքն ունին՝ դադանիքը սև անդունդին,
 Այդ ալիքներն Երկնի խորքին կը ձգտին
 Անոր հուրքին՝ ուր իրենց կերբը մեռնէր.

Վերի կապուտն աղօթքն ունի և Աստուած,
 Վարդ զըմեռք մ'իւր կերքերովն է նետուած
 Որ նախանձի կոյր զայրոյթով կը հլւճի:

Պիտի ճայթին այսպէս յաւէտ այդ ալիք
 Անհունին ծեռքն իբրև չընչին խաղալիկ,
 Իւ անոնց հեռ մարդուն տըրտունին աւ լացի:

ԱՆԱՐՈՆ

1907 Փետ. 16. Միտր. Վ.